

АЛФА ПОКОЛЕНИЕТО И ЧЕТЕНЕТО

Любомира Петрова Парижкова

Университет по библиотекознание и информационни технологии, София

ALFA GENERATION AND READING

Lubomira Petrova Parijkova

University of Library Studies and Information Technologies, Sofia

* Авторът изказва благодарност към научен проект „Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст (ФНИ, ДН 05/8; 2016–2019)“ с ръководител проф. д-р Румяна Папанчев за частичното финансиране на настоящата работа.

Abstract: In the 21st century, different generations, connected or not with digital literacy have coexisted, and there is already talk of different types of literacy. Traditional literacy is not displaced from its position as a mandatory for every educated person, but it necessarily goes hand in hand with other literacy – with digital, multimedia and information, etc. Digital literacy does not replace traditional forms of literacy; it builds upon the foundations of traditional forms of literacy.

Modern young people live in a highly technological environment and it is necessary the educational sector to have a responsible attitude and behavior for their adequate education about the main media – Book. More and more studies point the declining of interest in books and reading.

The International survey PISA showed in 2015 a lasting tendency for Bulgarian pupils to be unable to comprehend the text and not to appreciate the information provided. One of the reasons for the illiteracy is that young people read books less.

The report presents a comparative analysis of the results of three surveys in the framework of the work package „The Relationship between Reading and Digital Literacy“, led by Assoc. Prof. L. Parijkova, as a part of a fundamental scientific project funded by the Bulgarian Science Fund, „Digital Competences and Media Education at Preschool and Primary School Age (DN 05/8; 2016)“ headed by Prof. Dr. R. Papancheva. The answers of pupils, teachers and parents regarding reading and pupils from the initial stage of study will be analyzed.

Keywords: Reading, digital literacy, project, surveys, analysis.

Въведение

В 21-ви век си съжителстват различни дигитално-изкушени и дигитално-неизкушени поколения и вече се говори за различни видове грамотност. Традиционната грамотност не е изместена от позицията си на задължителна за всеки образован човек, но върви задължително в комбинация с други грамотности – дигитална, мултимедийна и информационна и пр. Дигиталната грамотност не замества традиционните форми на грамотност. Тя надгражда основите, положени от традиционните форми на грамотност. Алфа поколението е на родените след 2010 г. и се очаква да бъде най-трансформиращото досега. Алфа хората си взаимодействат с тъчскрийна от много ранна детска възраст. Те не мислят за технологиите като за инструменти, защото технологиите са неизменна част от техния живот. Границите между реалното и виртуалното са размити.

И тъй като съвременните млади хора се развиват в силно технологизирана среда необходимо е отговорно отношение и поведение на образователния сектор за тяхното адекватно приобщаване към медията – Книга. Все повече проучвания посочват намаляващия интерес към книгата и четенето. Международното изследване PISA през 2015 г. показва трайната тенденция българските ученици масово да не могат да осмислят текст и да не оценяват добре предоставената им информация. Една от причините за неграмотността е, че младежите все по-малко четат книги в наши дни. Международното изследване, проведено на всеки три години, от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA), разработена от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD), през 2015 г. показва трайната тенденция, българските ученици масово да не могат да осмислят текст и да не оценяват добре предос-

тавената им информация, т.е. да са функционално неграмотни. Изключително висока е разликата между онези, които се справят според критериите на PISA отлично и покриват високите нива и онези, които са под чертата на ниво 2.

Докладът представя сравнителен анализ на резултатите от три анкетни проучвания в рамките на работен пакет „Връзката между четенето и дигиталната грамотност“ с ръководител доц. д-р Л. Парижкова. Работният пакет е част от фундаментален научен проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, „Дигитални компетенции и медиаобразование в предучилищна и начална училищна възраст (ДН 05/8; 2016-2019)“ с ръководител проф. д-р Румяна Папанчева. Анализират се отговорите на учениците, на учителите и на родителите по отношение на четенето.

Изложение

В рамките на първия етап от фундаментално проучване бяха проведени 3 различни проучвания на територията на Република България, отнасящи се до четенето и до формирането на дигитална грамотност при ученици до 11-годишна възраст. Всяка една анкета е специално разработена за ученици в начален етап на обучение, за родители на деца в начален етап на обучение и за учители и цели да анализира взаимодействието между създаването на четивни умения и дигитални компетенции от три различни гледни точки.

В периода м. март-май 2018 г. са анкетирани 637 ученици от различни населени места в България на възраст от 6 до 11 години; 186 учители; 144 родители с три различни анкетни карти, но с общи панели, както следва: „Четене“, „Дигитална грамотност“ и „Връзка между формирането на четивна грамотност и на дигитална грамотност“. Във всяка една от анкетите има и демографска част.

В настоящия доклад фокусът е върху четенето. При формирането на навици и изграждане на мотивация за четене на първо място стои семейната среда и влиянието на родителите. Ето защо в анкетните карти и за ученици, и за родители са поместени въпроси, касаещи отчитането на благоприятна/неблагоприятна семейна среда за стимулиране на четенето – важни за проучването са личният пример на родителите (четящи хора ли са; имат ли положително отношение към книгите), техните навици по отношение на четенето, на купуване на книги, на посещение на библиотеки и културни мероприятия заедно с техните деца. От изключително значение за формирането на добри читатели са наличието на семейна библиотека у дома, както и на споделено четене още от ранна детска възраст.

Резултати

Демографски профил на родителите

- 90% от отговорилите са майки;
- 71% са с бакалавърска или магистърска образователна степен;
- 90% харесват да четат книги;
- 24% четат всеки ден;
- 4% никога не са купували книги [1].
- 95% от анкетираните родители са на възраст между 30 и 49 години.

Родителите, откликнали на проучването, са с разнообразни професии – сред тях има учители, лекари, фармацевти, адвокати, финансисти, брокери, архитекти, мениджъри, полицаи, счетоводители, фризьори, треньори, шивачи и пр. Най-голям е процентът на икономистите – 10%.

28% от респондентите имат по едно дете, 67% – две, 5% – три, и само един родител е споделил, че има 4 деца. Известен факт е, че по-големите братя и сестри оказват влияние върху по-малките деца в семейството и по отношение на четенето, и по отношение на използването на дигитални технологии [2].

Демографски профил на учениците

Анкетираните ученици са от 13 български града, като е търсено покритие на всички видове населени места според данни на Националния статистически институт за брой на населението към 31.12.2017 г. Проучването обхваща столицата (329 анкетирани), много големи градове с население над 200 хил. жители (Бургас и Варна – 78), големи градове с население от 100 хил. до 200 хил. жители (Русе и Хасково – 59 ученици), средни градове с население от 30 хил. до 100 хил. жители (Пазарджик, Шумен, Благоевград, Разград – 141), малки градове с население от 10 хил. до 30 хил. жители (Етрополе, Първомай, Берковица – 28 анкетирани ученици) и много малък град с население под 10 хил. жители (Божурище – 2-ма анкетирани ученика) [3].

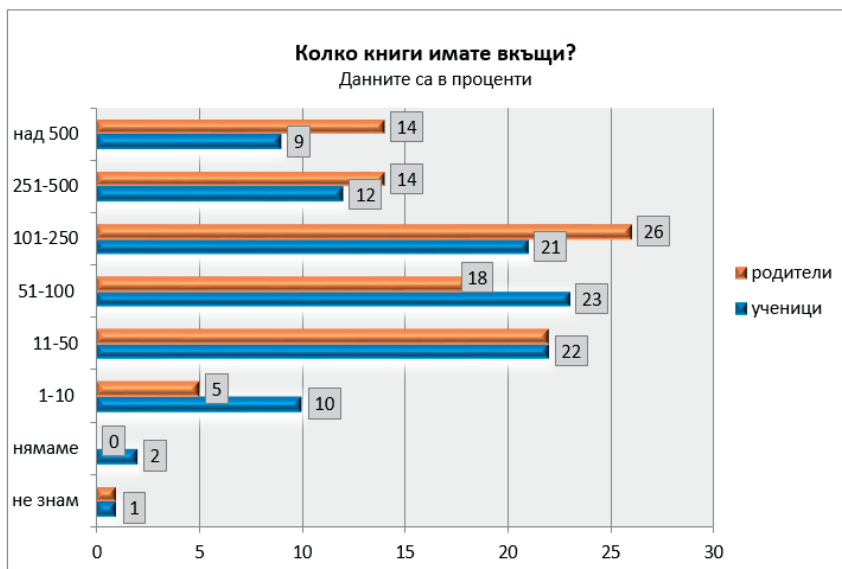
51,4% са момчета. Приоритетно са анкетирани ученици от 3-ти (117) и 4-ти (494) клас, защото в четивната грамотност се придобива до завършването на четвърти клас според Държавните образователни изисквания.

Демографски профил на учителите

От отговорилите 186 учители – 141 са жени и девет са мъже. 150 учители са дали информация за своята възраст, като приблизително са равни по брой учителите между 40 и 49 години и между 50 и 59 години. Само седем учителки са на възраст под 29 години и трима учители (един мъж и две жени) са над 60-годишна възраст [4].

Семейна среда и четене

В анкетните карти за ученици и за родители има един и същ въпрос, отнасящ се до броя книги, които притежава едно семейство. В разработените индикатори¹ и съответните показатели за работния пакет „Връзката между четенето и дигиталната грамотност“ наличието на домашна библиотека заема важно място, тъй като авторът застъпва тезата, че дори самото присъствие на книги в средата, която заобикаля децата, е възможност за тяхното възпитание в любов към четенето. За повече от 40% от анкетираните родители пазенето на книги в дома има не само практическа, но и духовна стойност [1]. Както показват резултатите от графика 1 българските семейства имат средно между 10 и 250 книги, от което не може да се изведе тенденция. 2% от учениците заявяват, че нямат книги у дома, а 9% – че броят на книгите в домашната библиотека е над 500. Нито един родител не е отговорил, че не притежава книги, а 14% – че имат богата библиотека с над 500 заглавия.

Фигура 1. Сравнение между отговорите за домашните библиотеки според учениците и според родителите

Децата и четенето

Друг важен за изследването показател е споделянето на четене, когато родителят чете книги на своето дете. Тъй като анкетираните ученици са на възраст 10–11 години се очаква, че са достатъчно големи сами да четат, затова въпросите са зададени в минало време – „Когато бяхте малки, родителите четяха ли ви приказки?“, например. 46% от родителите заявяват, че четат/са чели книги на децата си всеки ден. А 91% от отговорилите ученици споделят, че родителите/по-големи братя и сестри са им чели приказки вечер преди заспиване.

Децата, на които им е четено като малки, водени са на културни мероприятия, разказвани са им приказки, имат по-висока четивна култура от други, на които не са им обръщали внимание в тази посока.

Към въпроса за родителите „Харесва ли Вашето дете да чете книги?“ е приложена Ликертова скала, като резултатите са както следва: 1% – не харесва въобще; 13% – по-скоро не; 16% – нито харесва, нито не харесва; 34% – по-скоро да; 36% – много харесва. При учениците въпросът е улеснен – Обичаш ли да четеш?, на който почти 90% от децата отговарят положително.

Таблица 1. Сравнение между отговорите на родителите и учениците по отношение на възрастта, на която децата са започнали да четат и използват технологии. Всички данни са в проценти

Сравнение между отговорите на родителите и учениците по отношение на възрастта, на която децата са започнали да четат и използват технологии	Въпрос към родител На каква възраст започна Вашето дете да използва дигитални технологии?	Въпрос към ученик Кога започна да използваш дигитални технологии?	Въпрос към родител На каква възраст Вашето дете започна да чете?	Въпрос към ученик Кога започна да четеш?
Преди да стане на 1 година	9			
Преди да стане на 2 години	10	3		
Преди да стане на 3 години	13	4		3
Преди да стане на 4 години	16	11	1	11
Преди да стане на 5 години	17	20	5	16
Преди да стане на 6 години	16	20	12	30
Преди да стане на 7 години	18	39	45	35
Преди да стане на 8 години	1		28	5
Преди да стане на 9 години			2	
Не използва технологии/не може да чете		3	7	

От таблицата се вижда, че възрастта малко и след 7-годишна възраст е еднакво важна и за четенето, и за добиване на опит с дигитални технологии. Притеснителен факт е, че 9% от запитаните родители споделят, че децата им са започнали употребата на дигитални устройства преди да навършат 1 година.

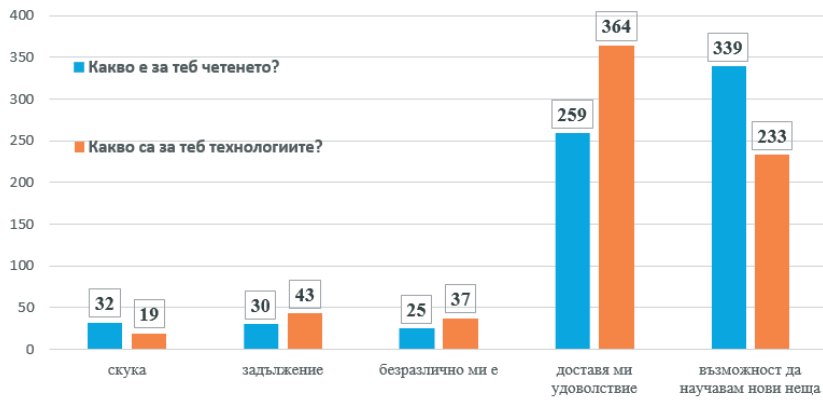
Таблица 2. Сравнение между отговорите на родителите и учениците по отношение на предпочитания формат за четене. Всички данни са в проценти

	Родители	Ученици до 11-годишна възраст
Традиционни книги на хартия	62	73
Електронни книги	8	26
И двата вида книги	29	1
Нямам предпочитания	1	-

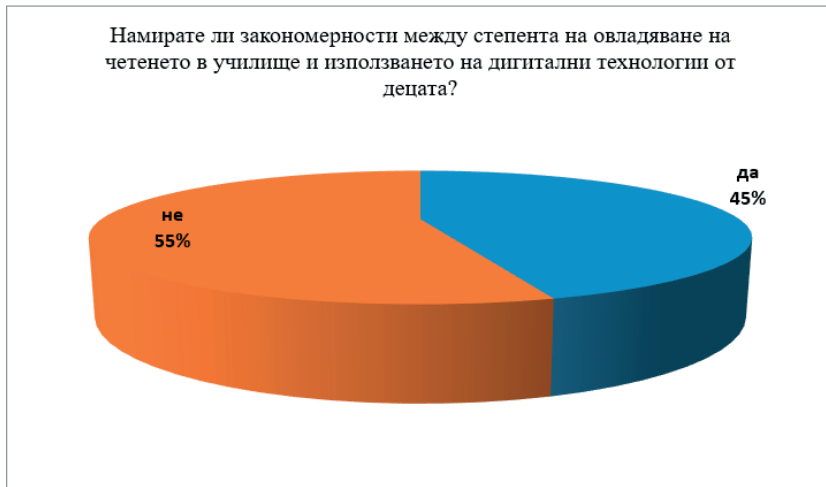
От сравнителния анализ става категорично ясно, че българските деца и родители предпочитат хартиения вариант на книгите пред електронните четци.

Четенето и технологиите

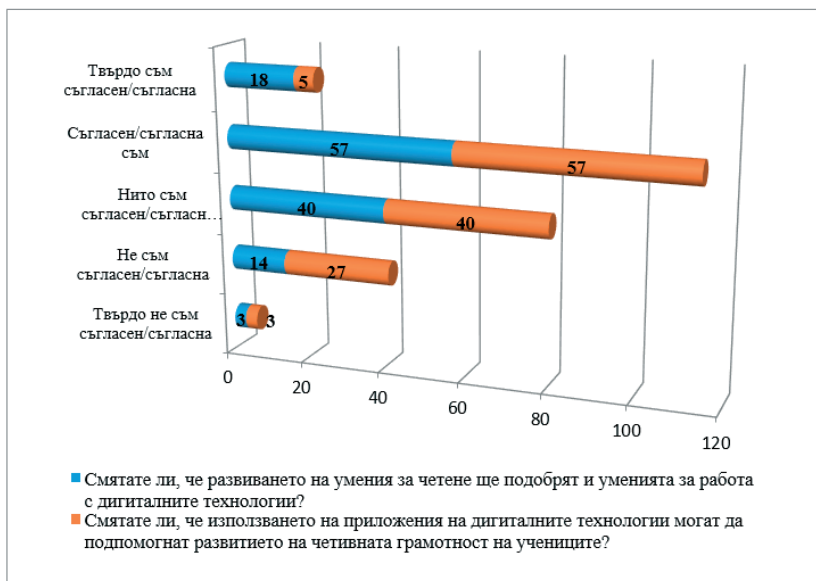
Въпросите, свързани с отношението към четенето и технологиите получават следните отговори (Фиг. 2).

Фигура 2. Сравнение между отношението на учениците към четенето и към технологиите

Фигура 3. Отговори на учители на въпроса за взаимовръзката между четенето и дигиталните технологии (Данните са в проценти)

Фигура 4. Отговори на родители на въпроси, търсещи взаимовръзката между четенето и дигиталните технологии (Ликертова скала, N=134)

Изводи

И двата изследвани феномена (четенето и дигиталната грамотност) са еднакво популярни сред учениците до 12 години, което е обнадеждаващо за развитието и на четивната, и на дигиталната грамотност. Опасна тенденция е, че технологиите са предпочитани заради това, че доставят удоволствие и приятни емоции, за сметка на четенето. Част от децата оценяват четенето на книги като задължение и това е в резултат от натиск от родителите, от една страна, и от даваната литература от училище за четене през ваканцията. Усилията на педагозите трябва да се насочат към акцента за научаване на нови неща, което да доставя удоволствие.

References:

1. L. Parijkova (2019) Research of the challenges of reading in the digital era, 11th International Conference on Education and New Learning Technologies; 1st-3rd July, 2019; Palma, Mallorca, SPAIN. EDULEARN19 Proceedings, pp. 5535-5541. ISBN: 978-84-09-12031-4; ISSN: 2340-1117.
2. L. Parijkova (2019) Bulgarian parents' viewpoints on digital devices in child of today life. Research of children's habits of digital technology usage, 11th International Conference on Education and New Learning Technologies; 1st-3rd July, 2019; Palma, Mallorca, SPAIN. EDULEARN19 Proceedings, pp. 5450-5457.
3. Parijkova, L., Vazmozhnosti za formirane na digitalni kompetentnosti pri detsa v preduchilishtna i nachalna uchilishtna vazrast – tendentsii, izvedeni na baza natsionalno anketno prouchvane. // *Образование и технологии. Inovatsii v obuchenieto i poznavatelnoto razvitie: godishno nauchno-metodicheskoto spisanie.* – Burgas: Sdruzhenie *Образование и технологии, електронно списание, S.*, 2018, № 9, s. 24-30. ISSN 1314-1791
4. Parijkova, L., Dusheva, Simona. Galovich, Paola. Parvi vpechatlenia i izvodi ot provedeno anketno prouchvane sred uchiteli po otnoshenie cheteneto i digitalnata gramotnost pri uchenitsi do 11 godini. *Образование и технологии*, br. 9, 2018, Sofia, str. 27-28. ISSN 1314-1791 (print)

(Endnotes)

1. За повече информация за индикаторите и показателите Виж Parijkova, Lubomira. Construction and Methods of Empirical Research of Reading Habits and Digital Literacy of young children up to 11 years old. // 2018 WEI. International Academic Conference Proceedings. Education & Humanities. Barcelona, Spain, 13-15 March 2018. 76-87. ISSN 2167-3179 (Online) USA.